

BÖLÖNY JÓZSEF

Hibás adatok – téves következtetések

Egy szokatlan sorrendi eltérés folytán kerültünk abba a helyzetbe, hogy összefüggő képet nyerhetünk *Magyarország története* kerekén egy századának a közelmúltban lezárt szakaszáról az utóbbi öt évben megjelent két összefoglaló munka alapján.

Legutóbb látott ugyanis napvilágot elsőként a nagyszabású *Magyarország története* tervbe vett tíz kötete közül a VIII. kötet, amely az 1918–1944. évek eseményeit tárgyalja és ezzel időrendben pontosan kiegészíti az ugyancsak *Magyarország története* című egyetemi tankönyv 1972-ben kiadott IV. kötetét, mely az 1849–1918-ig terjedő időszak történetét ismerteti.

Az ezzel elének tárt évszázad eseményeinek tárgyalása habár kellő távlatból, de még mindig lehetőséget nyújt arra, hogy rávilágíthassunk a korszak eseményeinek részben helytelen közjogi megítéléséből és a helyenként hibás vagy hiányos adatokból leszűrt téves következtetésekre. Meg kell ragadnunk erre ezt a mostani alkalmat, egyrészt, mert ezzel elkerülhetjük a hibák és tévedések tovább „öröklődését”, munkáról munkára ismétlődését, másrészt pedig ma még megvan a lehetősége a tárgyalt korszak közjogának és közjogi irodalmának a kialakításában is részt vett mélyreható ismeretében, úgyszintén az elsősorban a korszak utolsó negyedéhez fűződő személyes kapcsolatok révén rávilágítani a helyes összefüggésekre és ebből levonható következtetésekre.

E két összefoglaló munka mellett és azok kiegészítéseként röviden kitérek a tárgyalt száz év kisebb időszakaival foglalkozó egy-két monográfia hibás és hiányos adatokból vont téves következtetéseire is.

*Magyarország története IV. 1849–1918**

„Október 6-án . . . végezték ki . . . a magyar hadsereg 13 tábornokát: . . . Lázár Vilmost . . .”
Helyesen: . . . a magyar hadsereg 12 tábornokát . . . és Lázár Vilmos ezredest . . .
(Ami a közbeszédben szószálhasogatásként tűnhet, egy egyetemi történelmi tankönyvben csak a meglévő ismeretek szabatos kiegészítése.)

„1853-ban a Balázsfalvára helyezték” (fogarasi görög katolikus) „püspökséget érsekség rangjára emelték és . . . felszámolták az esztergomi hercegérsekségtől való függését . . .” (28. l.).

Helyesen: . . . felszámolták az esztergomi érsektől való függését . . .

1. „Hercegérsekség” nem létező fogalom. Van püspökség és érsekség, azaz: *egyházmegye* és *főegyházmegye*.
2. Az utóbbiak élén állott egyes érsek *hercegérsek* címet kaptak, így pl. a bécsi érsekség vagy helyesebben főegyházmegye élén álló bécsi hercegérsek.
3. „Az esztergomi hercegérsekség” kétszeres tévedés. Ti. az „esztergomi hercegérsek” cím sem volt soha használatos.
4. Az esztergomi érsek szintén kapott ugyan hercegi címet, ezt azonban nem érseki minőségében használta, hanem mint *Magyarország prímása*. Címe tehát azóta esztergomi érsek, Magyarország *hercegprímása* volt.

*Az időközben megjelent 2. kiadás egyes hibákat javított (így a 156. old., 159. old. – részben hibásan –, 160. oldal 3 helyén).

5. Egy „érsekségtől” márcsak azért sem függhet egy püspökség – tehát a fogarasi sem –, mert amaz *ugyanolyan egyházmegyét jelent*, mint ez, csak magasabb rangút, de minden alávetettségi vonatkozás nélkül.
6. A főegyházmegyétől (érsekségtől) függetlenül van azonban *érseki tartomány* is. Erről van itt szó!
7. Az érseki tartományt az érsek (nem érsekség!) suffraganus püspökeinek egyházmegyéi alkotják, beleértve magát az érseki főegyházmegyét is.
8. Az esztergomi érseki tartományhoz tartozott korábban a fogarasi görög katolikus egyházmegye is, bizonyos egyházkormányzati függőséggel, mindaddig, amíg püspökét érseki rangra nem emelték, s ezzel ő maga nem került egy új érseki tartomány élére.
9. Az 1868 :XXXIX. tc. a fogarasi görög katolikus püspökséget „gyulafehérvári görög katolikus metropolia” néven emelte érsekségre.

„(Aggályos pontossággal szabályozták, hogyan kell csökkenteni a szavazás előtt az egyik delegáció létszámát, ha történetesen a másik – távolmaradás folytán – csonka lenne. Ugyanakkor a kiegyezési mű egyik nevezetes közjogi hiányosságának bizonyult annak szabályozatlansága, mi történjék, ha a delegációk közös szavazása során szavazategyenlőség alakul ki. Ez a jogi hézag abszolutisztikus befolyás érvényesülésének nyitott utat.)” (129. l.).

Téves értelmezése a törvénynek!

1. *A szavazategyenlőség nem nyitott utat abszolutisztikus befolyás érvényesülésének*, mert az együttes szavazással eldöntendő kérdést *semmiféle kívülálló tényező nem dönthette el*, így *maga az uralkodó sem!*
2. A további szabályozás hiánya *sem minősíthető közjogi hiányosságnak*, mert szavazategyenlőség esetén *tovább folyhat*, illetve ismétlődhet *az eljárás*: vagy el tudja oszlatni a két delegáció a közöttük felmerült véleménykülönbséget három újabb írásbeli üzenetváltással, vagy ha ezek is eredménytelenek maradnak, ismét közös szavazásra kerülhet a sor, most már minden bizonnyal *változott összetételű együttes ülésen*.
3. Az újabb üzenetváltások korántsem tekinthetők már eleve sikertelennek, mert a szavazás eredményéből mindkét delegáció láthatta, hogy újabb szavazás esetén kizárólag a véletlen fog dönteni; tehát *előnyösebbnek találhat bizonyos mértékű engedményt* s ezen a réven megegyezést, mintsem esetleg a másik fél álláspontjának teljes egészében történő érvényesülését.
4. Ha pedig mégis újabb közös szavazásra kerülne sor, mások fognak hiányozni, s másokat fognak kisorsolni; elképzelhető tehát, hogy az egyik oldal nyer legalább egy szavazatot a másik oldalról, márcsak a szavazás eredményessége érdekében is.
5. Ezt a vélt közjogi hiányosságot annál kevésbé tekinthetjük jogi hézagnak, mert *minden további szabályozás valóban „abszolutisztikus befolyás érvényesülésének” nyitna utat*. Szavazategyenlőség esetén nem dönthetne ugyanis az elnök, mert az elnöknek is szavaznia kell, másképp a saját bizottsága már eleve kisebbséget alkotna. De nem dönthet azért sem, mert ezzel a második szavazatával már megsértené a paritás elvét. Egy ilyen szabályozás már az üzenetváltások során is megmerevítene annak a bizottságnak az állásfoglalását, amelynek elnöke következnie soron az együttes ülésen az elnöklésben. Sorshúzással el lehet dönteni egy személyes kérdést (választás eredményét), de nem két ország közös ügyeit, illetve azok kezelésének módját. További lehetőség pedig csak az uralkodó döntése, ami vagy csakugyan abszolutisztikus befolyást érvényesítene, vagy legalábbis ennek látszatát kelthetné.
6. Mindezekből azt is megállapíthatjuk, hogy a szavazás körülményeinek szabályozását nem tekinthetjük „aggályosan pontosnak”, mert enélkül nem lenne biztosítható a paritás, márpedig helyesen állapítja meg a törvény: „*a paritás elvének gyakorlati alkalmazása mindkét félnek érdekében éppen a szavazásnál legfontosabb*” (1867: XII. tc. 35. §).

A kiegyezésben „Kimondták, hogy nem csupán a miniszterelnököt, hanem az egyes ministereket is az uralkodó nevezi ki. Az uralkodó jogot nyert arra, hogy az országgyűlést bármikor elnapolja, sőt feloszlassa . . . s ami a legsúlyosabban esett a latba, köteles volt a kormány minden törvényjavaslatot parlamenti bemutatása előtt, a törvénytörő rendeletek tervezeteit pedig kibocsátásuk előtt az uralkodó előzetes jóváhagyásának alávetni” (130. l.).

1. A kiegyezésben ugyan valóban „kimondták, hogy nem csupán a miniszterelnököt, hanem az egyes minisztereket is az uralkodó (helyesebben: a király) nevezi ki”, ez azonban a 48-as szabályozáson érdemlegesen mitsem változtatott. Az 1867: VIII. tc.1. §-a szerint: „A miniszterelnök előterjesztésére, annak minisztertársait Ófelsége nevezi ki.” Az 1848: III. tc. 12. §-a szerint: „Minisztertársait legfelsőbb megerősítés végett az elnök teszi javaslatba.” Tehát *mindkét szabályozás szerint a miniszterelnök csak javasol*, vagyis előterjeszt és a király dönt: megerősít, illetve kinevez. *Korábban sem a miniszterelnök nevezte ki tehát a minisztereket*, királyi megerősítés nélkül nem volt miniszter. *A kinevezés pedig továbbra is csak miniszterelnöki előterjesztésre történhetik.*
2. Az uralkodó (helyesen: a király) az országgyűlés elnapolására, sőt feloszlására *nem a kiegyezésben nyert új jogot*, hanem *arra már az 1848: IV. tc. 5. §-a feljogosította!*
3. Végül „ami a legsúlyosabban esett a latba”, *az sem jelentette a legcsekélyebb sérelmet vagy hátrányt sem!* Az uralkodó (a király) részére az „előzetes jóváhagyás” (előzetes szentesítés) *nem biztosított* ugyanis új jogot vagy hatalmi túlsúlyt, mert a szentesítés megtagadásának kétségtelen jogával mindenképpen élhetett volna. Az előzetes szentesítés mindössze ezt zárta ki elméletileg majdnem biztosan, gyakorlatilag pedig teljesen. Ezzel mérhetetlen bonyodalmaknak és a politikai helyzet felborulásának vehette elejét.

„Állandó tagjai voltak” – ti. a közös minisztertanácsnak – „a közös miniszterek, rendszerint meghívták a két ország miniszterelnökét, ezenkívül a szükséghez képest a napirenden levő ügyek szakminisztereit, a hadsereg vezető személyeit.

A közös miniszterek felelőssége a delegációk előtt gyakorlatilag nem érvényesült, felelősök voltak viszont az uralkodónak.

Különösen kiemelkedő szerep jutott a külügyminiszternek . . . Közös miniszterelnök nem lévén, a császári hagyományoknál fogva a külügyminiszter volt a közös minisztertanács elnöke . . . A három közös miniszter közül a kialakult gyakorlat szerint az egyik (többnyire a pénzügyminiszter) mindig magyar volt.

A külügyi apparátusban a magyarok aránya a századfordulón mintegy 30%-ot tett ki, de ezek jelentős része csak magyar nevű volt, az aulikus csoport tagja. A közös hadsereg vezetésében a magyarok aránya csak 5–6%-ot tett ki” (135–136. l.).

1. *A közös minisztertanács állandó tagjai* nemcsak a közös miniszterek voltak, hanem *a két miniszterelnök is!* Nemcsak hogy „rendszeresen meghívták” őket, hanem a külügyminiszter akadályoztatása esetén *ők elnököltek* felváltva *a közös minisztertanács ülésein!* Tehát a külügyminisztert az elnöklésben *rendszerint nem egy másik közös miniszter helyettesítette*, hanem valamelyik miniszterelnök.
2. *A közös miniszterek felelőssége* a delegációk előtt *éppoly kevésbé érvényesült, mint a magyar minisztereké* az országgyűlés előtt. Gyakorlatilag az utóbbira sincsen példa!
3. Ez azonban csak a *jogi felelősségre* áll. *A politikai felelősséget* az országgyűlés, elsősorban a képviselőház *éppúgy érvényesíthette és érvényesítette* a miniszter, illetve a kormány lemondásának kikényszerítésével (bizalmatlansági szavazat), mint a király az elbocsátással (lemondásra felszólítással). *Bizalmatlanságot a delegációk is szavazhattak* (persze csak egyetértéssel vagy együttes ülésben).
4. A külügyminiszter nem „a császári hagyományoknál fogva” volt a közös minisztertanács elnöke, hanem *a kinevezési kéziratban* erre esetenként *kapott megbízatásánál fogva*.
5. *A közös hadügyminiszter sohasem volt magyar*; tehát „az egyik (többnyire a pénzügyminiszter) mindig magyar volt” egyébként helyes megállapításnak a zárójelben levő része pontosabban fogalmazva: *(a pénzügyminiszter vagy a külügyminiszter)*.
6. A külügyi apparátusban jóval nagyobb volt a magyarok részvételi *aránya*, mint 30%. *A magyar nevéek mind magyarok voltak*, az egy Kálnoky kivételével, aki ugyan székely eredetű ósrégi család sarja volt, nagyatya még Torda megye főispánja s csak a még Erdélyben született atyja alapította meg a család morvaországi ágát, – mégsem tekinthető már magyarnak. *A magyarok között voltak azonban idegen nevéek is.* A „magyar” minőségnek nem az a kritériuma, hogy „az aulikus csoport tagja”-e valaki, avagy sem.

7. Szemléltető példa a magyarok részvételére a legkiemelkedőbb posztokon – bár a századforduló után egy évtizeddel, de lényegében ez volt a korábbi helyzet is – a világháború kitorrésének időpontja, amikor is a magyarnak számító Berchtold külügyminiszter mellett (kit egyébként rövidesen a magyar kormány egyik tagja, Burián váltott fel) *az öt európai nagyhatalomnál* (a hármas szövetség és a hármas antant tagjainál) *akkreditált osztrák–magyar nagykövetek között négy volt magyar*: Szécsen párizsi, Szapáry szentpétervári, Szögyény-Marich berlini és Mérey quirináli nagykövet (kiknek családneve is ősidők óta magyar volt), *az ötödik* pedig, az osztrák Mensdorff-Pouilly londoni nagykövet az egyik legprominensebb magyar államférfinak, *Apponyi Albertnek a sógora*. Magyar volt az akkor még szintén nagyhatalomnak számító Törökország fővárosában akkreditált konstantinápolyi, úgyszintén a washingtoni nagykövetünk is. A követek között is számos magyar volt, az volt a közös külügyminisztériumi első osztályfőnök (államtitkár) is.
8. *A közös hadsereg vezetésében is jóval nagyobb volt a magyarok aránya 5–6%-nál* (pl. a hadtestparancsnokok tekintélyes hányada volt magyar), bár kétségtelen, hogy itt mélyen a paritás alatt maradt.

„A horvát . . . autonóm kormány három osztályfőnökből állt, élén a bánnal, akit a magyar miniszterelnök ajánlására nevezett ki az uralkodó.” (145. l.)

Helyesen: . . . élén a bánnal, akit a magyar miniszterelnök *előterjesztésére és ellenjegyzésével* nevezett ki a király. (Az összes többi kinevezés a horvát–szlavyon–dalmát tárcanélküli miniszter és a bán együttes ellenjegyzésével történt.)

„1870-ben . . . a vatikáni zsinat a pápa követelésére kimondta a 'pápai csalhatatlanság' dogmáját . . . A kormány a vatikáni lépésre a placetum regium felújításával válaszolt, mely évszázados gyakorlat szerint az egyházi javadalmak betöltését, a pápai bullák kihirdetését a király jóváhagyásához kötötte” (156. l.).

1. Nem a „pápai csalhatatlanság”, hanem a pápai *csalhatkozhatatlanság* dogmáját (infallibilitas magyarul csalhatkozhatatlanság).
2. *A placetum regium* (jus placeti) *nem téveszthető össze a főkegyúri joggal* (jus supremae patronatus)!
Évszázados gyakorlat szerint nem „a király jóváhagyásához kötötte a placetum regium . . . az egyházi javadalmak betöltését”, hanem *az egyházi javadalmakat a király töltötte be* (nem pedig az ő jóváhagyásával másvalaki), függetlenül a placetum regiumtól, *az apostoli király főkegyúri joga alapján*.
3. A placetum regium, azaz *királyi tetsvényjog* nemcsak a pápai bullák kihirdetését kötötte a király „jóváhagyásához” (helyesen: engedélyezéséhez), hanem *az egyházi főhatóságok* (pápa, zsinat) *összes határozatainak vagy rendelkezéseinek a kihirdetését*. (A konkordátumtól 1870-ig, tehát 15 évig nem gyakorolta ezt a jogát a király.)

„Tisza . . . Júniusban kettéválasztotta Baross földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztériumát, földművelésügyi miniszternek . . . Szapáry Gyulát tette meg” (252. l.).

1. *Baross sohasem volt földművelés* (helyesen: földművelés)-, *ipar- és kereskedelemügyi miniszter*.
2. *Földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter* az átszervezés időpontjában éppen *Szapáry Gyula volt*.
3. Szapáryt tehát nem „tette meg” akkor Tisza földművelésügyi miniszternek, hanem *továbbra is az élén maradt* az ezen a néven tovább működő *minisztériumának*.
4. A minisztériumot *nem választotta ketté* Tisza, hanem az ipar- és kereskedelemügyeket Baross minisztériumához csatolta. *Az utóbbinak nem hoztak létre külön minisztériumot*.
5. *Baross* ti. addig a *közmunka- és közlekedésügyi minisztérium élén állott*, az átszervezés után *továbbra is megmaradt minisztériuma élén*, melynek új neve *kereskedelemügyi minisztérium* lett.
6. Tehát *átszerveztek két minisztériumot*, de mindegyik élén *megmaradt a korábbi miniszter*.

„1871 elején sikerült megbuktatni a gyűlölt Rauch bánt. Helyét egy másik magyarón **nagybirtokos**, Bedekovic Kálmán foglalta el.” (262. l.)

1. *Magyarón? !* Egy horvát tankönyvben mégcsak hagyján, de magyarban?
2. *Komori Bedekovich Kálmán* azonban *magyar volt*; tehát márcsak azért sem lehetett „magyarón”, sőt mégcsak magyarbarát sem. A magyar miniszteri székét cserélte fel a báni méltósággal. Később újra magyar miniszter volt 13 éven át, haláláig.
3. Nevét még a kötet függelékében levő miniszteri jegyzék is magyarul írja (a sok horvátul írt *magyar miniszter* neve mellett). Csak itt szerepel a neve horvát ortográfiával írva (még Damjanichot sem írjuk Damjanicnak!).

„Wekerle . . . nem született sem nemesnek, sem nagybirtokosnak, de végül azzá lett. Ezer holdat meghaladó földbirtokot szerzett, mintagazdaságot szervezett, nemesi politikus családból nőült” (288. l.).

1. *Wekerle nem kapott nemességet*, tehát nem lett azzá. Felesége nemessége nem szállhatott át rá. A házassága semmi különös előnyt nem jelentett, apósa csak a 72 főispán egyike volt. Nem Wekerle lett miniszter a felesége révén, hanem a felesége, parnói Molnár Gizella lett palotahölgy a férje révén 1906. nov. 20-án, mint az akkor már másodízben miniszterelnök felesége.
2. Nagybirtokosnak legfeljebb posztumusként „születhet” valaki, ahogyan pl. XIII. Alfonz született spanyol királynak. A nagybirtokot általában örökölte az illető, ha nem maga szerezte.

„. . . a magyar származású közös pénzügyminiszter, báró Burián István . . .” (467. l.).

Burián nem „magyar származású” volt, hanem *magyar*. A magyar kormány tagságát váltotta fel később a közös külügyminiszteri székkal.

„. . . A Ballhausplatzon is személycsere ment végbe. A személycsere ez alkalommal nem politikai okokból következett. Aehrenthal ugyanis 1912 februárjában elhalálozott. Utódát illetően a választás gróf Leopold Berchtoldra esett” (525. l.).

1. *A személycsere* azonban még *Aehrenthal életében következett be!* Aehrenthal ti. gyógyíthatatlan betegsége (fehérvérűség) miatt lemondott. *Az uralkodó február 17-én elfogadta lemondását, felmentette őt*, s egyidejűleg Berchtoldot kinevezte utódjául. *Aehrenthal ezt követően még aznap (!) meghalt.*
2. A magyarnak számító Berchtold nevét *kettős okból* írhatjuk csak magyarul: *Berchtold Lipót gróf*. De enélkül sem lehetne vegyesen írni, magyarul és németül.

„az osztrák–magyar fővárosban is fejvesztettség lett úrrá. . . . Az osztrák–magyar fővárosban tovább érlelődött az elhatározás . . .” (530. l.).

Osztrák–magyar főváros nem volt! Csak a Monarchia két államának volt külön-külön fővárosa; a delegáció is felváltva ülésezett Bécsben és Budapesten. (Bécs csak az abszolutizmus idejében volt „birodalmi főváros”.)

A tankönyv függelékében ismertetett magyar kormányok, közös miniszterek és horvát bánok jegyzékében foglalt nagyszámú komoly hiba és tévedés helyes adatait a már megjelent és még megjelenés előtt álló külön munkáim tartalmazzák, ezekre tehát itt nem térek ki.

*

Az ebben a tankönyvben tárgyalt dualizmus korának egyik legkritikusabb időszakával foglalkozik Dolmányos István *A koalíció az 1905–1906. évi kormányzati válság idején* című monográfiájában:

„Kossuth közvetlen személyes levelezést folytatott a miniszterelnökkel” (Tisza Istvánnal), „február 14-i levelében, amelyben barátjának szólította Tisza Istvánt . . .” (29. l. 9. lábjegyzet)

1. A közvetlen személyes érintkezés és levelezés természetes volt a pártvezérek között, függetlenül a politikai ellentéteiktől.
2. Az idézett sablonos megszólításnak hangsúlyozott kiemelése téves következtetés levonására nyújthat alkalmat. A „Tisztelt Barátom” vagy akár „Kedves Barátom” általános, sablonos,

elkerülhetetlen és minden jelentőség nélküli megszólítása volt az olyan leveleknek, melyeknek írója tegeződött a címzettel, mélyebb baráti viszony nélkül. Ugyanakkor politikai ellenfelek vagy akár ellenségek is lehettek, nem sérthették azonban meg egymást a bevett udvariassági formulák mellőzésével. Nemcsak a vezető politikusok tegeződtek, hanem általában a képviselők (igen csekély kivétellel), tehát uramnak, gróf úrnak, vagy kegyelmes uramnak nem szólíhatta Kossuth Ferenc Tiszát, annál kevésbé, mert korban és rangban egyenlő szinten állottak. Bizalmasabb barátság híján keresztneven sem szólíhatta. Kettőjük viszonya távol állott a barátságtól, függetlenül a levelezésükben használt udvariassági formulától.

„*A Fejérváry-kormány megalakulása*” alcím (51. l.) alatt közvetlenül:

„Burián István közös pénzügyminiszter május 18-án Budapesten folytatott eszmecserét a katonai követelésekről . . .” (52. l.).

Nem lett volna érdektelen annak megemlítése, hogy a Fejérváry miniszterelnöki kinevezését megelőző hónapban, amikor már az ő személyére terelődött a figyelem (vö. alább 53. l.), a tárcájához nem tartozó politikai kérdésekben Budapesten, tehát székhelyén kívül, tárgyalásokat folytatott közös pénzügyminiszter (akit 5 évvel korábban bárói rangra is emeltek) *Fejérváry veje volt!*

Ez a közeli rokon kapcsolat ti. sok mindent megmagyaráz, tisztáz, illetve helyesebb színben tüntet fel.

„. . . a királyi testőrség kapitányára, a 'darabont' Fejérváry Géza báró személyére terelődött a figyelem” (53. l.).

Helyesen: a magyar királyi darabont testőrség kapitányára. A kettő nem azonos! Fejérváry 1905-ben az akkor felállított magyar királyi *darabont* testőrség kapitánya volt (a „darabont” jelzőjének is ez a magyarázata) és csak 1912. december 13-án nevezték ki a *magyar* királyi testőrség kapitányává. A Mária Terézia idejében ott szolgált testőrírók révén is jól ismert *magyar testőrség* kapitánya magyar közjogi méltóság: zászlósúr volt, a kisebb zászlósok sorába tartozott. 1905-ben ezt a tisztséget még Esterházy Alajos herceg töltötte be, kinek utóda lett 1912-ben Fejérváry. (Osztrák darabont testőrség már korábban is volt.)

„Családját évszázados zavartalan hűség kötötte a dinasztiaához. Ifjúkorában nem is tudott magyarul. Amíg Fejérváry katonatisztként szolgált – tulajdonképpen osztrák tiszt volt. Mint magyar honvédelmi miniszter 1884-től 1903-ig . . .” (54. l.).

Az első mondat üres szöveg, minden jelentőség nélkül. Az ellenkezője talán érdemes lenne a kiemelésre, de az, hogy *katonatiszti* családját és őseit hűség kötötte a dinasztiahoz (helyesebben a mindenkori uralkodóhoz), egy miniszterelnöki kinevezésnél igazán nem tarthat számot külön hangsúlyra. Ugyanaz a király első magyar miniszterelnökévé azt az Andrássyt nevezte ki, akit 1851-ben in contumaciam halálra ítélték és 1852-ben in effigie felakasztottak az ő nevében! Az ilyen *ellentét* kíván kiemelés!

A második mondatban foglalt megállapításnak természetes magyarázata van. Nem lévén adatom az ellenkezőjére, elfogadom, hogy Fejérváry ifjúkorában „nem is tudott magyarul”. Nem lepődhetünk azonban meg ezen sem, ha figyelembe vesszük, hogy a csehországi Josefstadtban született, ahol atyja parancsnokló tábornok volt, német iskolákat és intézeteket végzett. Annál sebb, hogy a hadsereg német vezényleti nyelve mellett is pótolta ezt a hiányt, olyannyira, hogy későbbi politikai ellenfelei sem vethették szemére, hogy nem tud magyarul.

A harmadik mondatban foglalt megállapítás azonban már tökéletesen téves; téves lenne tehát ebből bármilyen következtetés levonása. Fejérváry ugyanis *nem volt* „tulajdonképpen” sem osztrák tiszt. Beszéljenek a tények: Már hadnaggyá kinevezése is az 52. sz. *magyar* gyalogsorezredhez történt 1851. augusztus 14-én; később éveken át teljesített szárnysegédi szolgálatot a király mellett (a koronázáson is), majd alezrederi kinevezésekor a *budapesti* 32. sz. gyalogezredhez lett berendelve csapat-szolgálatra 1868. október 28-án, a *pozsonyi* 72. sz. gyalogezred tartalékpáncsnoka volt 1870. november 3-tól, a *magyar honvédség* tényleges állományába való áthelyezés mellett a *pozsonyi* 15. *honvéd* dandár ideiglenes parancsnokságával megbizva 1872. október 26-án, ezredessé kinevezve a 61. *honvéd* zászlóalj létszámába való beosztással 1872. október 27-én, végül honvédelmi minisztersége (1884–1903) előtt *honvédelmi minisztériumi államtitkár* is volt 1872. december 16-tól, tehát *12 éven át!* Összesen 31 évig volt tehát egyfolytában vezető szerepe a *magyar honvédelem* irányításában.

„A kormány összetételében 1905 októberében következett be változás, amikor György helyébe Freilitsch Arthur került. 1906 márciusában, nem sokkal a kormány bukása előtt újabb személycserék történtek” (54. l. 12. lábjegyzet).

1. A helyes névírás: *Feilitzsch Artur báró*. A név 4 íráshibája nem magyarázható sajtóhibával.
2. Nemcsak 1906 márciusában, „nem sokkal a kormány bukása előtt” (pontosan 33 nappal) történt személycseré a kormányban, hanem mindössze *6 nappal* (!!) annak bukása előtt is, *április 2-án*, amikor a lemondott Lányi Bertalantól *Gegus Gusztáv vette át pár napra az igazságügyi tárca vezetését*.

„A frissen jött új-disszidensek közé tartozott . . . Boross Jusztin, Botkó Béla . . . Reisz Aladár . . . Varró Gyula . . . Stojanits István báró” (130–131. l.).

A helyes névírások: *Baross Jusztin* (Baross Gábor testvéröccse, szül. Pruzsina, 1857.), *Botka Béla*, *Raisz Aladár* (szül. 1852.), *Vancsó Gyula*, *Sztojánovits Iván báró* (!!) (szül. Temesvár, 1866. júl. 4.).

Fiume helyett a „*Rijeka*” elnevezés következetes használata anakronizmus. Odáig terjed ez, hogy még a *fiumei rezolúciót* is „rijekai határozatoknak” nevezi. Szerző figyelmébe ajánljuk ezzel kapcsolatban az ugyancsak nemrég megjelent következő munkát: I. Dolmányos: *Die Fiumaner Resolution* (Budapest, 1974).

„Az aláírásként szereplő Wedel . . . bizonyára nem Botho von Wedel gróf budapesti konzul, hanem rokona, a hasonló nevű Karl Wedel, Németország monarchiabeli nagykövete volt, aki talán látogatást tett ekkor a budapesti konzulátuson.” (277. l. 75. lábjegyzet)

Helyesen írva: . . . Botho von Wedel gróf budapesti *főkonzul*, hanem *nagybátyja*, *Karl von Wedel gróf*, Németország *bécsi nagykövete* volt . . . aki a budapesti *főkonzulátuson*.

1. Botho von Wedel gróf budapesti német *főkonzul* volt.
2. Németországnak *nagykövete* volt Bécsben. (A nagyhatalmak már akkor is nagykövetekkel képviseltették magukat egymásnál.)
3. A nagykövet nemcsak „rokona” volt a főkonzulnak és nem „hasonló nevű”, hanem *ugyanannak a családnak volt a tagja*; *közeli rokona* volt: atyjának elsőfokú unokafivére (tehát röviden nagybátyjának nevezhető).
4. Ebből is következik, hogy a nagykövet neve sem „Karl Wedel” volt, hanem *Karl von Wedel gróf*.
5. Érdemben: a feltevés nem valószínű!

Ha a bécsi német nagykövet „látogatást” tesz Budapesten, akár hivatalosat a főkonzulátuson, akár magánjellegűt unokaöccsénél, a főkonzulnál, nem tesz politikai jelentést Budapestről a német kancellárnak. Más lenne természetesen a helyzet, ha a nagykövet a diplomáciai testület többi tagjával együtt a hosszabb ideig Budapesten tartózkodó udvarral az uralkodó kíséretében látogatott volna a magyar fővárosba. A tárgyalt időpontban azonban az uralkodó még átmenetileg sem volt Budapesten, az udvartartás még kevésbé.

Úgyiszlván teljes biztossággal megállapítható tehát, hogy a jelentés aláírója a *budapesti német főkonzul* volt, aki ebben a minőségében közvetlenül tehetett és tett is politikai tárgyú jelentéseket is, vagy adott választ megkeresésekre a külügyminiszternek és a kancellárnak.

*

Magyarország története VIII. 1918–1944.

alcím: „Az országgyűlés utolsó ülészsaka

. . . *ült össze az országgyűlés – október 16-án – kül- és belpolitikai kérdések megvitatására*” (54. l.). Az 1910/15. országgyűlés utolsó (V.) ülészsakára nem 1918. október 16-án, hanem ötven évvel korábban: *1917. július 4-én* (!) *ült össze*; helyesebben: *hívta össze* a király.

1944-ig az országgyűlésnek *évi ülészsakai voltak*; nem egy-két napra *ült össze*, hanem egyéves (néha hosszabbra nyúló) időszakokra, melyek többnyire szorosan követték egymást s amelyeket

mindig megelőzött az előző ülészak berekesztése. Tehát az aratási és egy-két kisebb szünetet és esetleges királyi elnapolást kivéve, állandóan ülésezett, *megszakítás nélkül*. Az adott esetben is az előző napon, *július 3-án* történt a IV. ülészak berekesztése.

„November 13-án Wlassics Gyula bárónak, a főrendiház elnökének a vezetésével magyar zászlósurrakból álló küldöttség utazott a királyhoz Ausztriába. Az eckartsai vadászkastélyban . . . IV. Károly a küldöttség tanácsára újabb, kifejezetten Magyarországra vonatkozó lemondó nyilatkozatot írt alá, mely az Ausztriában megjelent kiáltványhoz hasonló szöveget tartalmazott. A különbözőképpen értelmezhető királyi kézirattal kapcsolatban a minisztertanács november 13-án úgy foglalt állást, hogy arra, a jog és a tényleges állapot szerint szükség nem volt” (86. l.).

1. Jellemző példa a főnemesi rangok rendszertelen feltüntetésére. Wlassics mindössze *egy évvel korábban lett báró*, nála itt – helyesen – fel van tüntetve, Tisza 20 évvel régebbi rangja, Andrassy stb. évszázados rangjai másutt nincsenek feltüntetve.
2. A 4 tagú küldöttség nem *állott* magyar zászlósurrakból, mert csak 2 tagja volt zászlósúr: Dessewffy Aurél gróf országbíró és Esterházy Miklós herceg főpohárnokmester.
3. Eckartsau koronabirtok volt, *kastélya* nem vadászkastély.
4. A király „lemondó nyilatkozata” alatt trónlemondó nyilatkozatot kell érteni; IV. Károly pedig nem mondott le a trónról, csak az *államügyek vitelében részvételtől*. (Az *Időrendi áttekintés* világosan különbözteti!)
5. A nyilatkozatra azért nem volt szükség „a jog szerint”, mert nem tartalmaz trónlemondást, nincs ellátva miniszterelnöki ellenjegyzéssel és nincs törvénybe iktatva, tehát jogilag irreleváns.
6. „A tényleges állapot szerint” pedig azért nem, mert ez az állapot forradalmi tényeken nyugodott, melyeknek nincs szükségük jogi megerősítésre.

„Friedrich István . . . Károlyi ajánlására került október 31-én – a forradalom zűrzavarában – a hadügyminisztériumba államtitkárnak” (140. l.).

Friedrich nem október 31-én – tehát nem a király által kinevezve – *lett államtitkár, hanem* csak később ült önkényesen az államtitkári székbe! (Vö. egyébként a 390. lappal is.)

„Károlyi Mihály február 23-án Kápolnán ünnepélyes külsőségek között hozzáfogott saját birtokainak felosztásához” (173. l.).

A fogalmazás *így* félreérthető.

1. Arra is van adat, hogy az akkor felosztott birtokrész az egri káptalané volt.
2. A Népszava február 25-i száma szerint is az egri érsekség és Károlyi debrői birtokának (ebben a sorrendben) a felosztására került sor február 23-án. A tudósítás így tájékoztat a továbbiakban: „Károlyi Mihály . . . az érseki földből egy lapátnyit a saját földjére vetett át, azután kalapáccsal erőteljeset csapott a facölöpre.”
3. De ha *csak* Károlyi-birtok került volna is felosztásra, akkor sem Károlyi Mihály „saját birtoka”, hanem a parád-debrői hitbizományi birtok, melynek csak haszonélvezője volt, állaga felett azonban nem rendelkezett.
4. A hangsúly egyébként sem az ő birtokain, vagy általában a kápolnai birtokokon van, hanem azon, hogy ezzel *jelképesen megkezdte a földosztást*, nem mint földtulajdonos, hanem mint a kormány elnöke.

„ . . . menesztették az Operaház intendánsát, egy főúri dilettánst, s eltávolították a Zeneakadémia éléről Apponyi elaggott protezsáltját . . . Mihalovich Ödönt” (249. l.).

1. Az Operaháznak akkor már hosszabb idő óta nem volt intendánsa.
2. Az Operaháznak és a *Nemzeti Színháznak* (!) ti. 1912. február 12-től kormánybiztosa, 1917. május 30.–1918. november 21. pedig *főigazgatója* volt Bánffy Miklós gróf személyében.
3. Kitéunik ebből az is, hogy a „menesztés” a jelzettnél jóval előbbi időpontban történt.
4. A „menesztették” és egy „főúri dilettáns” kifejezések ebben a munkában disszonánsan hangzanak.
5. Ami az utóbbit illeti, a név szerint meg sem nevezett Bánffy Miklós működési területe valóban rendkívül sokoldalú volt, ami szükségképpen von maga után bizonyos területeken több-keve-

sebb dilettantizmust. Politikus volt Bánffy, diplomata, regény- és drámaíró, díszlettervező (pl. a Mátyás-templom koronázási dekorációjáé), illusztrátor (pl. a Tamási-köteteké); foglalkozott zenével, festészettel és színpadi rendezéssel; elnöke volt a Magyar Országos Képzőművészeti Tanácsnak, majd az erdélyi Magyar Népközösségnek. Mint politikus volt annyira dilettáns, mint mások számosan; mint a Nemzeti Színház és az Operaház irányítója, nem volt inkább dilettáns, mint előtte az intendánsok többsége. Működése ha nem is volt fénykora a két színháznak, de átlagon felüli eredményeket produkált ott, különbeket, mint később a külügyminiszteri székben.

6. Mihalovichnak sem a legszerencsésebb jelzője: „Apponyi elaggott protezsáltja”, annál kevésbé, mert már 1887-ben lett a Zeneakadémia igazgatója, 19 évvel megelőzve Apponyi első kultuszminiszterségét. Apponyival mindenesetre jó viszonyban volt, az utóbbi nagyra tartotta őt, nem is alaptalanul. Az Új Magyar Lexikon is osztja a véleményét még 1960-ban is: „zeneszerző és pedagógus. Wagner és Liszt baráti köréhez tartozott. 1887-től a Zeneakadémia igazgatója volt, vezetése idején emelkedett az intézet európai színvonalra. Wagner irányát követő zenedramákat stb. írt”. Ellenvéleménynek persze itt is helye lehet, de nem ilyen sommás és kevésbé hízogó elintézésel.

„A koalíciós kormány megalakulására azonban csak november 23-án került sor. . . . A koalíció mindössze annyit jelentett, hogy a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja politikusaiból álló kormányban az igazságügyi tárcát a liberális Bárczy István, a munkaügyit és a népjóléit pedig Peyer Károly kapta” (410–411. l.).

1. A koalíciós kormány november 24-én alakult meg.
2. A koalíció jellemzése *téves*.
Nemcsak 2 tagja volt ugyanis a kormánynak, aki nem a KNEP politikusaiból került ki. *Heinrich Ferenc* kinevezésekor a Magyar Polgári Párt elnöke volt, október 14-től az akkor alakult Országos Nemzeti Párt elnökségének tagja; *Korányi Frigyes* pénzügyi szakember, *Somssich József* diplomata, *Rubinek Gyula* és a két *Szabó István* pedig a kisczardapárt tagja volt!!
Tehát a kormány 13 tagja közül mindössze 5 KNEP-politikus volt, 8 pedig – a nagy többségük – nem volt az! Az utóbbiak közül 6 volt egyéb párthoz tartozó politikus. A koalícióban 5 párt vett részt, annak komolyságát tehát nem vonhatjuk kétségbe.
3. A szociáldemokrata Peyer Károly csak egy tárcát kapott, nem pedig kettőt; ezt is fordított elnevezéssel: nem „a munkaügyit és a népjóléit”, hanem a *népjóléti és munkaügyit* (akkor még ez volt a neve).

„Választási törvényként a Huszár-kormány kénytelen volt elfogadni a Friedrich-kormány augusztus 29-én kiadott 4245. sz. rendeletét (? ?), mivel a nagyhatalmak ragaszkodtak az általános és titkos választójog alkalmazásához” (413. l.).

1. „Választási törvényként” nem fogadható el rendelet; vagy törvény az, vagy rendelet. *Helyesen* tehát választási *jogszabályként* . . .
2. A Friedrich-féle választójogi rendeletet a Huszár-kormány nem volt „kénytelen” elfogadni; ez kinevezésekor, illetve hivatalba lépésekor már adottság volt, amivel számolnia és amihez magát tartania kellett. *Szó sem volt másról!*
3. A választójogot szabályozó rendelet nem a Friedrich-kormány „augusztus 29-én kiadott 4245. sz. rendelete (? ?), ilyen rendeletet nem is tartalmaz a hivatalos lap!”, hanem a *november 17-én kiadott 5.985/1919. M.E. számú rendelete volt!*
4. A nagyhatalmak nemcsak az általános és titkos választójog alkalmazásához ragaszkodtak, hanem ennek alapján olyan parlament választásához, amely szerintük hivatott lesz a békeszerződés megkötésére.

„Az 1920. I. tc. . . . által megszabott kormányzói jogkör kiterjedt a kormány megerősítésére hivatalában, lehetővé tette a törvényhozó szerv által elfogadott törvény további tárgyalásra való egyszeri visszautasítását . . . A kormányzó és a miniszterelnök mellett a parlamentnek alárendelt szerep jutott” (414–415. l.).

1. A kormányzói jogkör nem „a kormány megerősítésére hivatalában”, hanem *a kormány kinevezésére* terjed ki!! Ebben a vonatkozásban ti. megfelelt a királyi jogkörnek. Kormányzói *kinevezés nélkül nem volt kormány* a Simonyi-Semadam-kormánytól a Lakatos-kormányig.
2. Nem a törvény „további tárgyalásra való egyszeri visszautasítását” tette lehetővé, hanem *egy ízbeni visszaküldését újabb megfontolás végett*. Lényeges a különbség a további tárgyalás és az újabb megfontolás között, de még sokkal nagyobb a visszautasítás és a visszaküldés között. (Az előbbi végleges jellegű.) Ezt a jogát is csak korlátok között gyakorolhatta.
3. A közjogi törvények rendelkezéseinek *szó szerinti közlését* nem pótolhatja tartalmuk elmondása.
4. A kormányzó mellett a parlamentnek nem „alárendelt” szerep jutott, hanem éppen ellenkezően: *kiemelkedő!* Egyedül gyakorolta ti. a korábban a királlyal együttesen gyakorolt törvényhozási jogot. A „miniszterelnök mellett” sem volt alárendeltebb szerepe, mint korábban.

„... az 1920: XVII. tc. jogot adott a kormányzónak kegyelmezésre, a törvények kihirdetésének elrendelésére, valamint a parlament felosztatására...” (415. l.).

1. „Kegyelmezésre” joga volt a kormányzónak már az 1920: I. tc. alapján is; csak *általános kegyelmet nem adhatott, egyénit igen*.
2. Az 1920: XVII. tc. alapján – korlátozva – általános kegyelmet is adhatott.
3. *A törvények kihirdetésének elrendelésére* nem az 1920: XVII. tc. adott jogot a kormányzónak, hanem már az 1920: I. tc. 13. §-ának 2. bekezdése.
4. A „parlament” (nemzetgyűlés) *felosztatására* szintén már az 1920: I. tc. 13. §-ának 3. bekezdése *adott jogot* – korlátok között – a kormányzónak.
5. Az 1920: XVII. tc. tehát nem „adott jogot” a kormányzónak a parlament felosztatására, hanem csak ennek a jogának az I. tc. által felállított korlátait szüntette részben meg.
6. Jogot adott azonban – bár szintén korlátozva – a nemzetgyűlés *elnapolására*, amit az I. tc. kizárt!
7. A kormányzói jogkör tehát ettől kezdve kiterjedt – korlátozottan – a nemzetgyűlés elnapolására, berekesztésére és felosztatására is. (Az 1933: XXIII. tc. megszüntette ebben a vonatkozásban a királyi jogkör korlátait.)

„Az Apponyi Albert gróf vezette magyar béke delegáció . . .” (422. l.) „A magyar béke delegáció 1920. június 4-én Versailles-ban . . . az ún. Nagy Trianon kastélyban írta alá . . . a békeszerződést.” (423. l.)

1. A két közlés egybevetéséből az következne, hogy a béke delegáció nevében annak vezetője, Apponyi írta alá a szerződést.
2. Apponyi azonban köztudomásúan nem volt erre hajlandó, lemondott, és hosszabb huzavona után (a kormány tagjai sorban elhárították kijelölésüket) *Benárd Ágost* népjóléti és munkügyi miniszter és *Drasche-Lázár Alfréd* követ írta alá a trianoni békeszerződést.
3. A kastély neve helyesen írva *Nagy-Trianon*, mert a jelző nem valami különleges nagyságot jelez, hanem megkülönböztetést a Kis-Trianontól.
4. Az aláírás a két kastélyt összekötő csarnokban történt.

alcím: „A Teleki-kormány”

„... kapott 1920. július 19-én gróf Teleki Pál miniszterelnöki megbízást” (426. l.).

„... 1920: XXVI. tc. visszaállította a botbüntetést az árdrágító kereskedőkkel szemben.”

„... indított bojkottot Magyarország ellen . . . 1920. június 20-án . . .”

„... A kormány ugyanis az erős kéz politikáját folytatta továbbra is . . . megfélemlítésként pedig 1920. július 5-én megkezdődött a Tanácsköztársaság 10 népbiztosának pere” (430. l.).

Mindez tehát a „Teleki-kormány” alcím alá foglalva!

1. A botbüntetés-javaslatot *június 15-én* nyújtotta be az előző kormány, tehát több mint egy hónappal Teleki kormányalakítása előtt! (A fenti törvény alapján soha nem alkalmazott botbüntetés „visszaállítását” annyit kíván jelenteni, hogy korábban is „az árdrágító kereskedőket” büntették ezzel?!)
2. A bojkott *június 20-án* kezdődött, tehát pontosan egy hónappal korábban. A közel két hónapig tartott bojkott egyik előidézője volt éppen a kormányváltásnak.

3. Még a népbiztos-per is két héttel korábban kezdődött.
4. Mindezt örökölte tehát a Teleki-kormány az elődjétől.
5. Nem mondható eszerint az sem, hogy a kormány (azaz a Teleki-kormány) az erős kéz politikáját *folytatta* továbbra is és ezzel összhangban *kezdődött* megfélemlítésként a népbiztos-per két héttel a kormányalakítás előtt.

„IV. Károly Bethlen pécsi beszédével csaknem egyidőben, 1921. október 22-én Svájcból különrepülőgépen feleségével együtt Dénesfára, Cziráky Antal gróf birtokára érkezett . . . Az antant október 22-én határozottan tiltakozott a puccskíséret ellen . . .” (433. l.).

1. *A királyi pár* nem október 22-én érkezett, hanem már *október 20-án*, csütörtökön. (Vö. az *Időrendi áttekintés* helyes dátumával.)
2. Dénesfa nem Cziráky Antal grófnak volt a birtoka, hanem unokaöccsének, Cziráky József grófnak, aki abban az időben Vas megyei főispán volt. (Cziráky Antalé Lovasberény volt.)
3. A dénesfai tarlón leszállott gép utasai egyenesen Kenyeribe, majd még aznap Sajtoskálra és hajnalban Sopronba hajtottak.
4. A megérkezés tehát még a pécsi beszéd előtti napon történt, de csak 21-én reggel került Sopronban nyilvánosságra és az akkori hírszolgálati viszonyok mellett Bethlen még nem tudhatott róla beszéde megtartásakor, du. 4 órakor, Ráday pécsi beszámolóján.
5. Ezzel párhuzamba állítva, nyomban kitűnik annak a lehetetlensége, hogy az antant még a tévesen feltüntetett *érkezés napján* tiltakozhatott volna.
6. 22-én még egyáltalában nem tiltakozott az antant, csak a kisantant, és a kormány által erre rábírt Hohler angol követ. A francia kormány a Briand-féle megállapodás értelmében várta, hogy tudomásul vehesse a fait accompli.

„A király képviseletében Gratz és Lehár tárgyalta Horthyval, aki a hatalom átadását megtagadta . . .” (444. l.).

A király képviseletében senki sem tárgyalta Horthyval. Gratz és Lehár csak a csíki-majori fegyverszüneti tárgyalásokon képviselte a királyt, illetve a hozzá hű csapatokat a kormányképviselekkel, Kánya követtel és Sárkány tábornokkal szemben. A kormány képviseletében *Vass miniszter* jelentkezett ugyan a király vonatán, de csak Rakovszkyval és Andrássyval tárgyalta.

„. . . leszavazását, illetve jelentősebb módosítását” – (az új választójogi javaslatnak) – „úgy kerülte el a kormány, hogy 1922. február 16-án Horthyval feloszlattatta a nemzetgyűlést” (451. l.).

Súlyos ténybeli és közjogi tévedés!

1. A kormány a választójogi törvényjavaslatát *tudatosan* olyan időben nyújtotta be, alig *2 héttel* a *nemzetgyűlés* 2 évben megállapított *tartamának lejártá előtt*, amikor már nem volt letárgyalható.
2. *A kormány nem oszlattatta fel* és február 16-án már nem is *oszlattathatta fel* a *nemzetgyűlést*, mert ezen a napon *lejárt* annak *2 évben megállapított tartama*.
3. A kormányzó tehát 814/1922. szám alatt a következő üzenetet intézte a nemzetgyűléshez: „Magyarország nemzetgyűlésének kormányzói üdvözlözetemet. Tisztelt Nemzetgyűlés! Az 1920. évi február hó 16-án egybegyűlt nemzetgyűlés két évben megállapított tartama a mai napon lejárván a magyar királyi minisztérium előterjesztésére a nemzetgyűlést ezennel *berekesztettnek nyilvánítom* (a kiemelés tőlem – B.J.). Ez alkalommal a nemzetgyűlés tagjainak buzgó fáradozásaiért meleg köszönetemet küldöm. Kelt Budapesten, 1922. évi február hó 16. napján. Horthy Miklós s. k. Gróf Bethlen István s. k.”
4. „*Tartamának lejártával berekesztéssel, korábban pedig feloszlattással szünteti meg az országgyűlés működését a király, illetve a kormányzó . . . Az országgyűlés berekesztése nem egyéb, mint a törvényből következő megszűnésének ünnepélyes kijelentése. Mint ilyen, tehát pusztán deklaratív ténykedés. Ezzel szemben a feloszlattás konstitutív tény, amely kizárólag az országgyűlés tartamának lejártá előtt szüntetheti meg annak működését.*” (Bölgöny: *Magyar Közjog* II. köt. 243. l.) Mindez értelemszerűen vonatkozik a két nemzetgyűlésre is.

Megjegyzendő még: *hiányzik* az alkalmazandó választójog kérdésében 1922. február 21-én a kormányzó elnökletével tartott *alkotmányjogi értekezlet* megemlézése és értékelése.

„A KNEP egykori tagjaiból 1 maradt” (1922-ben) (453. l.).

Ez az 1 a következő 18: Andrassy Gyula gróf, Bartos János, Benárd Ágost, Bozsik Pál, Ernst Sándor, Griger Miklós, Haller István, Hegyeshalmi Lajos, Homonnay Tivadar, Huszár Károly, Karafiáth Jenő, Lingauer Albin, Mátéffy Viktor, Pallavicini György őrgrof, Pekár Gyula, Rakovszky István, Szabó József, Usetty Ferenc.

„... a miniszterelnök személyének megválasztásában és más vezető politikai állások betöltésében döntő szava volt a kormányzónak” (480. l.).

A miniszterelnököt, az egyes minisztereket, államtitkárokat stb. a kormányzó nevezte ki. Szava tehát nemcsak döntő, hanem *elhatározó* volt. Parlamentáris kormányrendszerben természetesen csak olyan kormányt nevezhetett ki, amelyik biztosítani tudta magának a parlamenti többséget. Ha a „más vezető politikai állások” alatt nemcsak a miniszteri tárcák betöltőit értjük, akkor ennek tartalma megfoghatatlan. A politikai pártok vezető tisztségeinek betöltésénél pl. semmi szava sem volt a kormányzónak. A főispánokat ugyan a kormányzó nevezte ki, de nem ő jelölte, illetve választotta meg őket. Ha az eléje terjesztett kinevezést megtagadta, ez a belügyminiszter, esetleg a kormány lemondását vonhatta maga után. Ugyanígy, ha a kormány nem volt hajlandó teljesíteni az ő személyi kívánságát.

„... a vezető állami miniszteriális posztokon, a vármegyék élén a kormánypárt... emberei álltak; ellenzéki pártokhoz tartozók még alacsonyabb kategóriájú állami és közhivatalt sem tölthettek be” (480. l.).

Ez sem fedí így a tényleges helyzetet! Sem a vezető miniszteriális posztokon, sem a vármegyék élén nem állottak pártemberek. A legmagasabb miniszteriális poszton, az államtitkárin, éppen ezért volt kétféle kategória: a szakember *adminisztratív* államtitkár, mint az adminisztráció vezetője és a *politikai* államtitkár, mint a kormány képviselője és politikai kérdésekben a miniszter megbízottja, kinek felülvizsgálata alá tartozhattak bizonyos osztályai is a minisztériumnak. *Az alispán*, mint a *vármegye első tisztségviselője* mellett pedig ezért volt a főispán, aki azonban nem állott a vármegye élén, csak kormányfelügyeletet gyakorolt és elnökölt.

A miniszteriális és vármegyei *tisztségviselők* – beleértve a vezetőket is – nem voltak pártemberek, tehát a kormánypárt emberei sem. Ezért nem jelentette pl. a koalíciós kormány hivatalba lépése és felmentése sem az adminisztráció kicserélését, hanem csak a politikai állásokat betöltőket (főispánok stb.). Ezért volt kénytelen pl. a legsúlyosabb kormányzati válság idején a Fejérváry-kormány királyi biztosokat küldetni az alkotmányserető rendeletek végrehajtását megtagadó vármegyék ellenállásának megtörésére.

„A statáriális, tehát gyorsított büntetőeljárást nemcsak 1919–1920-ban, hanem azt követően is olyan mértékben alkalmazták, ahogyan azt a kormányzat a maga szempontjából szükségesnek és lehetségesnek ítélte” (481. l.).

Ez sem volt ennyire egyszerű!

A statáriális eljárás feltételeinek fennforgása esetén *el kellett* azt előbb *rendelni*, majd a feltételek megszűntével megszüntetni. Nem lehetett tehát olyan mértékben alkalmazni, ahogyan azt a kormányzat a maga szempontjából éppen szükségesnek tartotta. Megfelelő feltételek hiányában a kormány persze „teremthetett” is ilyent (pl. a biatorbágyi viadukt felrobbantásának felhasználásával), de ezt sem tehetette mindig.

„A parlament a dualizmus idején sem volt a kormányhatalom ellenőrzésének tényleges faktora” (482. l.).

Ez így mindenesetre erős túlzás! A *tényleges* faktorságot nem lehet elvitatni, legfeljebb arra az álláspontra lehet helyezkedni, hogy nem volt *döntő* faktora.

„Ez biztosította, hogy a parlament alkotmányos úton mindenkor szentesítse a kormány, közelebbről a miniszterelnök politikáját.” (482. l.).

A „szentesítés” kifejezés a törvényalkotás egyik mozzanatának volt *terminus technicus*, tehát éppen a *törvényhozás egyik tényezőjével*, a parlamenttel kapcsolatban alkalmazhatjuk azt legkevésbé a közbeszédben használatos *átvitt értelemben*. Válogathatunk helyette a jóváhagyja, helyeselje, elfogadja, vagy ezeknél is megfelelőbb kifejezésekből.

„A külföldi tőke szerepe csak az újonnan létrehozott . . . Olasz–Magyar Bank és Angol–Magyar Bank esetében jelentősebb” (500. l.).

1. Nem „Olasz–Magyar Bank”, hanem *Magyar–Olasz Bank*.
2. Az Angol–Magyar Bankot nem akkor hozták újonnan létre, hanem *azelőtt 30 évvel, 1890-ben* alapították *Magyar Kereskedelmi rt. céggel*, amely *1910-ben Magyar Bank és Kereskedelmi rt.-re* változott. 1920-ban – tehát a kérdéses időben – ismét *csak a cége* változott *Angol–Magyar Bank rt.-re*; a második háború alatt, 1941-ben felvette a korábbi cégét, a *Magyar Bank és Kereskedelmi rt.-t*, 1945-ben pedig újra *Angol–Magyar Bank rt.* lett.

„. . . Nádós Imre budapesti rendőrkapitány . . . is teljes mértékben kompromittálódtak” (a frankhamisításban), (526. l.).

1. Ha a több tucatnyi budapesti rendőrkapitány egyike kompromittálódott volna csak, ez említésre sem lenne érdemes. Nádós személyében azonban a rend legfőbb őre, a magyar rendőrség *legfőbb* közvetlen *irányítója* kompromittálódott, olyan magas rangban és beosztásban, melyet sem előtte, sem utána *senki más* nem töltött be!!
2. A *rendőrkapitány* az állami rendszerű *VIII. fizetési osztályban* volt, *miniszteri segédtitkári rangban*; az *országos főkapitány* (nem országos rendőrfőkapitány!) a *III. fizetési osztályban*, *államtitkári rangban* és beosztásban. A kettő között tehát *5 fizetési osztály volt a különbség*, mint pl. a miniszteri segédfogalmazó és a miniszteri tanácsos között; azzal a további különbséggel, hogy országos főkapitány *csak egy volt!*

„A . . . pénzügyi válság, amely 1931. július 13-án a minisztertanácsot háromnapos bankzárlat elrendelésére . . . indította . . .” (631. l.)

Nem lenne érdektelen annak megemlézése, hogy ezt a példátlan jelentőségű és súlyosságú kormányrendeletet *nem a miniszterelnök bocsátotta ki*, hanem Klebelsberg, az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter, méghozzá miniszterelnök-helyettesi megbízatás nélkül! Bethlen ti. szabadságkérés és engedélyezés, sőt bejelentés nélkül külföldre, a Lídóra utazott rövid pihenésre, tehát a késedelmet nem tűrő intézkedés megtételéhez nem volt elérhető és helyettese sem volt.

Az új kormány elnöke, gróf Károlyi Gyula . . . dúsgazdag földbirtokos volt” (634. l.).

1. A „dúsgazdag” jelző az Arad és Pozsony megyei birtokainak elvesztése óta *túlzás. Nagybirtokos* volt, minden jelző nélkül.
2. A gazdasági válság tetőfokán kormányra lépve, mindenesetre maga mutatott már szinte túlzás-számba vehető példát a takarékosagra, amikor többek között állami autó használata helyett naponta *gyalog járt be* a Reviczky utcai palotájából a Szent György téri miniszterelnökségre; legfeljebb a siklót véve igénybe, persze jegyváltás ellenében.

„Gömbös megtartotta nemrég megszerzett hadügyminiszteri posztját” (634. l.).

1. Gömbös sohasem volt hadügyminiszter, hanem *honvédelmi* miniszter.
2. Kormányalakításával kapcsolatban nem lehet azt mondani, hogy megtartotta ezt a „nemrég” szerzett posztját, mert akkor már *pontosan három esztendeje (!)* volt honvédelmi miniszter.

„Némileg terjedt a modern társadalombiztosítás – 1927-ben jött létre az Országos Társadalombiztosító Intézet (OTI) a régi Állami Munkásbiztosító Hivatalból –” (804. l.).

1. Az Országos Társadalombiztosító Intézet nem 1927-ben, hanem *1928-ban* jött létre (1928: XL. tc. 101. §.), de nem mint új intézmény, hanem csak *az Országos Munkásbiztosító Intézet neve változott* erre az új elnevezésre.
2. Ebből következik már, hogy az OTI nem „a régi Állami Munkásbiztosító Hivatalból” jött létre.
3. Annál kevésbé, mert ez az utóbbi intézmény nem is létezett.
4. Az Országos Munkásbiztosító Intézet elnevezést az 1927: XXI. tc. 92. §-a vezette be az 1919-től fennállott Országos Munkásbiztosító Pénztár elnevezés helyett. Korábban egyéb elnevezésű betegsegélyző és balesetbiztosító pénztárak működtek.

„1930-ban még Budapesten is 25 ezer házból 14 ezer volt földszintes és 11 ezer egyemeletes” (807. l.). $14 + 11 = 25$. Eszerint egyemeletesnél magasabb ház nem volt Budapesten 1930-ban (? !), amikor már *öt- és hatemeletesek is szép számmal voltak*. Már vagy 80 évvel korábban is voltak Pesten két-, sőt háromemeletes házak is. Az első háromemeletes ház ma is áll V. József Attila utca 16. számzással, a második a mai Anker-palota helyén állott. 1854-ben már a harmadik háromemeletes ház épült a mai Astória helyén.

„A közjogtudomány, a magyar politikai élet egykori kulcstudománya is végleg visszaszorult. Utolsó, már nagyon is anakronisztikus 'tette' az a kísérlet volt, mellyel a 20-as évek elején próbálkozott az ország új közjogi státuszának és felemás államformájának ideológiai indoklása érdekében” (884. l.).

1944-ig bizony még számos esetben hallatta szavát és távolról sem csak „az ideológiai indoklás érdekében”!

Vö. Molnár Kálmán, Polner Ödön, Bölöny József és más közjogászok munkáival (csak az utóbbi 1933–1943 között 16 könyv jelent meg, közülük 10 éles bírálatát nyújtja „az új közjogi státusnak” és tervezett változtatásainak) és a közigazgatási bírósági elnöki megnyitó beszédekkel.

„1937: XIX. tc. . . . lényegében abszolút vétőjogot biztosított a kormányzónak, hiszen az országgyűlés által felterjesztett törvényt kétszer is visszavethette, s az országgyűlést fel is oszlathatta.” (919. l.).

Azért ez még „lényegében” sem volt abszolút vétőjog: kétszer visszaküldhette ugyan, de *többször nem*; ha pedig közben az országgyűlés működése megszűnt és az új országgyűlés azonos törvényt hozott, erre az utóbbira már egyáltalában *nem élhetett a visszaküldés jogával*.

„. . . Ausztria annexióját . . . Aggodalmat okozott az is, hogy a német kormány magyar vonatkozásban nem nyilatkozott a határok elismeréséről, míg Olaszország, Jugoszlávia és Svájc esetében megtette azt. Kánya . . . a fennálló határok nyilvános elismerését kérte a német kormánytól német–magyar vonatkozásban is. A németek – némi huzavona után – végül teljesítették Kánya kérését” (940. l.).

Annak idején széles körben tartotta magát a hír, hogy a német csapatok Ausztria megszállásakor megálltak a régi osztrák–magyar határon és pár napig vártak; nyilván arra, hogy a magyarok bevonuljanak a tőlük elszakított nyugat-magyarországi területekre, melyek nem tartoztak soha Ausztriához, tehát a németek nem tartottak rá igényt. Ha ez a hír és feltevés megfelel a valóságnak, megmagyarázza a késedelmet, illetve várakozást a határok elismerése kérdésében, aminek egyébként nehezen lehetne magyaroztatást adni és ezt az idézett szövegben sem találjuk meg. Ha viszont alaptalan volt az elterjedt feltevés, nem lenne felesleges egy utalás erre.

„. . . az 1938: XIX. tc. általánossá tette a titkos szavazást . . . A választójogosultság kritériuma volt a 10 évi állampolgárság, 6 évi egy helyben lakás, az elemi iskola 6 osztályának elvégzése, lajstromos kerületben a férfiaknál a 26., nőknél a 30. életév betöltése, egyéni választókerületben a férfiaknál is a betöltött 30. év s azon felül az állandó foglalkozás és családfenntartói minőség igazolása” (941. l.).

1. A választói jogosultságnak nem általános „kritériuma”, hanem *alapfeltétele* volt a 30., illetve 26. életév betöltése, a *tízéves* magyar állampolgárság, a *hatévi* egy helyben lakás és az elemi iskola *hatodik* osztályának elvégzése.
2. Az *állandó foglalkozás és családfenntartói minőség* nem „ezen felül” megkívánt kritérium volt, hanem *kiegészítő jogctm!* Így pl. *minden iskolai végzettség nélkül* is választójoga volt annak az *írni-olvasni tudó* férfinak, aki *családfenntartó* volt s megfelelt a felsorolt 8 további kellék *egyikének*. A főiskolai végzettség állandó lakás vagy foglalkozás esetében mentesített pl. a 4 alapfeltételből 3 alól (a 4. alól is volt kivétel).

„. . . törvényesíteni volt hivatott egy valójában már 1938 őszén létrejött szervet: a Legfelsőbb Honvédelmi Tanácsot” (970–971. l.).

Ennek a szervnek az elnevezése nem „Legfelsőbb”, hanem *Legfelső* Honvédelmi Tanács volt (1939: II. tc. 3–4. §, külön ezzel az alcímmel), amely 1940. március 1. óta nem volt egyéb, mint a honvédezőkar főnökével kiegészített minisztertanács.

„A Csáky január 26-i halála folytán megüresedett külügyminiszteri posztra Bárdossy Lászlót állította a kormányzó” (1031. 1.).

1. De csak február 4-én, addig Teleki vezette a külügyminisztériumot továbbra is, már Csáky megbetegedése óta.
2. Csáky pedig nem január 26-án halt meg, hanem január 27-én!! (Pontosan: 1941. január 27-én, vasárnap, hajnali 2 óra 20 perckor a Verebely-klinika I. em. 33. sz. különszobájában.)

„Nemcsak a szerbeket üldözték, hanem azokat a bunyevácokat is, akikben horvát nemzeti öntudat élt” (1072. 1.).

A bunyevácok nem voltak horvátok, tehát nem élhetett bennük horvát nemzeti öntudat!

„1942 márciusában, amikor Bárdossy a kormányzóhelyettes-választás miatt személyes konfliktusba keveredett Horthyval, Bethlennek . . . sikerült rábírnuk a kormányzót Bárdossy menesztésére” (1078. 1.).

Kár, hogy nem találunk legalább rövid utalást arra, hogy *eltávolítása a parlamentáris kormányaink történetében egyedülálló módon történt*. Felmentésének példátlan késedelemmel történt közzététele után is *leplezni* kívánta a kormányzói kézirat a nagyközönség előtt az *azonnali hatállyal történt eltávolítás* tényét azzal, hogy *név szerint fel sem tűntette a belügyminisztert, aki a közzététel előtt már két, sőt talán három napon át is ellátta a miniszterelnöki és külügyminiszteri teendőket*.

„E döntések alapján augusztus 20-án Veress László külügyi tisztviselő és Ujváry Dezső magyar konzul Törökországban hivatalosan közölték Sterndale Bennettel, az isztambuli angol főkonzullal . . .” (1107. 1.).

„Az olasz fegyverszünet bejelentésének napján Hugh Knatchbull-Hugessen, Anglia ankarai nagykövete az éjszakai órákban találkozott Veress Lászlóval és átadta kormánya válaszát az augusztus 20-i nyilatkozatra. (1111. 1.) Horthy is – akit a külügyminiszter személyesen informált a tárgyalásokról Veress visszatérte után . . .” (1112. 1.).

„1944 február végén Veress László azzal a megbízatással utazott Isztambulba, hogy az angolokon keresztül tegye meg ezt az ajánlatot . . .” (1128. 1.).

1. Egy ilyen nagy jelentőségű tárgyalásnak az angol és a magyar kormány közötti közvetítőjét nem elég az általános „külügyi tisztviselő” (ide tartoznak pl. az irodatisztek, gépirónok is) megjelöléssel feltüntetni. *Veress László* akkor külügyminisztériumi *miniszteri segédtitkár*, sajtóelőadó volt, *Ujváry Dezső* pedig mint II. oszt. követségi tanácsos, a politikai osztályra volt beosztva.
2. Ebből sem tudjuk meg, hogy ki volt akkor az említett külügyminiszter. Legalább itt kellene végre megnevezni *Ghyczyt*. (A *Hugh* név helyesen: *Hughe*)

1115–1116. laphoz: Nemcsak a Bácskában voltak a Volksbunddal tartani nem akaró németek, hanem ilyen volt pl. *Dunaharaszti* lakosságának igen nagy többsége. *Fel is robbantották érte a németek a templomát!*

képfelirat:

„146. Kirakat a Rákóczi úton 'Őskeresztény cég' felirattal. Budapest, 1943.”

Ez korántsem csak 1943-ra jellemző. Már 1940. március 24-én vezércikkben foglalkoztam ezzel a kérdéssel *Kereszténység a kirakatban* címmel a 149. képen a később betiltott lapok között látható Felsőmagyarországi Reggeli Hírlapban (a Magyar Nemzetből a cenzúra törölte).

„Sztójay Döme volt berlini követ miniszterelnöki kinevezésével . . .” (1153. 1.).

A berlini követet nevezték ki miniszterelnökké (ezen volt a hangsúly!), nem pedig egy „volt” követet.

„Sztójay Döme . . . Közel 10 évet töltött Berlinben . . .” (1154. 1.).

1. Mint követ, csak közel 9 évet (ebből is hiányzik 3/4 év).
2. Korábban azonban még 6 évet mint katonai attasé (1927–33) még *Stojakovics* néven.

„... alakult meg 1944 május közepén a Magyar Front, amelyben kezdetben a Békepárt, az SZDP, a Kisgazdapárt és a Kettős Kereszt Vészövetség elnevezésű legitimista csoport vett részt. Később csatlakozott a Magyar Fronthoz a Nemzeti Parasztpárt is” (1168. l.).

A Magyar Frontban kezdettől fogva részt vett legitimista csoport nem volt „Kettős Kereszt Vészövetség elnevezésű”, hanem csak az *apostoli kettőskereszt* jelvényét viselte a gomblyukában, ezzel tüntetve *nyíltan* a magyar függetlenséget veszélyeztető német és németbarát törekvések ellen.

(A Kettős Kereszt Vészövetség negyed századdal korábban *antilegitimista* és már akkor erősen fasiszta jellegű titkos társaság volt! Vö. 411. l.: „... 1919 késő ősztől... a titkos és nem titkos fasiszta jellegű társaságok. Ezek közül kiemelkedő szerepet játszott az Etelközi Szövetség, a Kettős Kereszt Vészövetség, az EME és a MOVE.”)

„Hindy városparancsnok... már a csüggedőket is felkoncolással fenyegette” (1210. l.).

A szűkszavú fogalmazás *nemcsak az olvasót téveszti meg, hanem a személynévmutató szerkesztőjét is*, aki ezt Hindy Zoltánra (!) oldotta fel, holott a nyilas városparancsnok Hindy Iván altábornagy volt. Hindy Zoltán is közéleti szereplő volt, de se nem nyilas, se nem katona (ügyvéd, a Katolikus Szövetség egyik vezetője, majd a Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének (MABI) a vezérigazgatója).

Végül csak a *személycserék a névmutatóban: Babics András* nem „Antal”, József Beck, a lengyel külügyminiszter nem „Karl Beck” (!), Cziráky József gróf nem „Antal”, Hindy Iván nem „Zoltán”, Tomcsányi Vilmos Pál nem „Pál”, Tuka Béla magyar szövegben nem „Vojtech Tuka”, (a pécsi jogliceum, majd a magyar pozsonyi egyetem tanára volt!), Wekerle Sándor (1878–1963) pénzügyminiszter nem azonos Wekerle Sándor (1848–1921) pénzügyminiszterrel és miniszterelnökkel.

*

Az 1918–1944 közötti időszakot egészítsük ki egy-két monográfiából, illetve tanulmányból vett szemelvényvel, pótolva azok hiányosságait is.

A Tanácsköztársaságra következő hónapok történetét tárgyalja Pölöskei Ferenc *Az államforma és az „alkotmányosság” kérdései 1919–1920 fordulóján* címmel ezeken a hasábocon (1976/3. sz.) megjelent tanulmányában:

„A legitimista Friedrich-kormány eltávolítása...” (315. l. 1. lábjegyzet). A Friedrich-kormány *nem volt legitimista*. Akkor még maga Friedrich is közelebb volt a „láncídi csatához”, mint a budaörsi csatát követő harcok legitimizmusához. Az „eltávolított” kormányának tagjai közül egyedül *Beniczky Ödön volt exponált legitimista*, Haller István, Huszár Károly és mondjuk Hegyeshalmi Lajos szintén legitimista volt, Schnetzer Ferenc, Zoltán Béla, Ereky Károly, Bleyer Jakab, Korányi Frigyes báró, Pekár Gyula, Somssich József gróf, Oláh Dániel részben jóindulattal, részben anélkül közömbös, ezzel szemben *Rubinek Gyula és Csilléry András exponált szabadkirályválasztó*, Szabó István pedig szintén antilegitimista. Tehát maga a *kormány semleges volt* a királykérdésben.

A következő kormányt már inkább nevezhetjük legitimistának. Az volt Huszár Károly miniszterelnök, Bárczy István igazságügyminiszter, Beniczky Ödön belügyminiszter, Haller István kultuszminiszter, akkor már inkább közeledett Friedrich István is mint hadügyminiszter. A jóindulatúan közömbös Bleyer Jakab, Heinrich Ferenc, Korányi Frigyes báró és Somssich József gróf mellett csak Rubinek Gyula és a két Szabó István volt szabadkirályválasztó, az utóbbi kettő inkább csak elvben.

„A szentkorona tannal szorosan összefonódott a jogfolytonosság elmélete, hiszen a régi állam- és jogrendszer visszaállításának sokat hangoztatott jelszava elsősorban ugyancsak a forradalmak ellen s az ország régi határainak visszaállítására irányult. Amíg azonban az előző a széles propaganda vezéreszméjévé erősödött, addig a jogfolytonosság a jogszabályalkotás s alkalmazás területére korlátozódott” (316. l.).

Téves felfogása a *jogfolytonosság* fogalmának! A jogfolytonosság ugyan tisztára alaki fogalom, a jogszabályok alkotásának és megváltoztatásának jogszerűségét határozza meg, korántsem korlátozódik azonban erre a területre. Nem az aprólékos szabályokat fejezi ki, hanem az elvet: a jogszabályalkotás és módosítás kizárólag a magában az alkotmányban erre feljogosított tényezők által és ugyancsak az alkotmányban meghatározott módon történhet. Mellőzése önkényes vagy forradalmi lépés. Nem a

szentkorona tanával állítható tehát párhuzamba, hanem a legitimizmusával, magyarul a törvényességével. Korántsem volt egyértelmű a „régii állam- és jogrendszer visszaállításával”, mert a legradikálisabb alkotmányjogi reform – akár az államforma megváltoztatása is – jogszerű, törvényes akkor, ha az erre hivatott tényezők alkotmányos formák között határozzák el. (A napóleoni császárság pl. nem volt legitim uralom, de nem volt már „forradalmi” sem, jogszabályainak erejét tehát kizárólag kibocsátójuk személye és tekintélye biztosította.)

„A legitimisták tehát a Habsburgok visszahozásával egyidejűleg a régi uralmi, hatalmi rendszer maradéktalan visszaállítására törekedtek” (317. l.).

1. Nem a Habsburgokat akarták visszahozni, hanem *a királyt*. Bármelyik másik Habsburg, így pl. Albrecht főherceg kacsingatása a trónra tehát épp olyan antilegitimista törekvés volt, mint a legszélsőségesebbnek tekintett szabadkirályválasztó álláspont.
2. Szó sem lehetett már akkor „a régi uralmi, hatalmi rendszer maradéktalan visszaállításáról”; erre egyetlen komoly legitimista sem törekedett és elsősorban maga IV. Károly király tett ismételtlen ezzel ellentétes kötelező kijelentéseket.

Hencz Károly nem „Hentz” volt, *Ereký Károly* miniszter sem „Ecseki” – sic! –, gróf *Somssich Tihamér* nem „Sommsich”, pénzügyminiszter nem „Korányi Sándor”, hanem *Korányi Frigyes*, *Czettler Jenő* pedig nem „Czettner” volt (322–323, 328, 333. l.).

„1920. március 1. . . . A képviselők szavazni indultak, de néhányukat – köztük Korányi Sándor (sic!!) pénzügyminisztert és Vass József vallás- és közoktatásügyi minisztert – feltartóztatták” (328. l.).

1. *Korányi Frigyes* (!) pénzügyminisztert nem szavazni induláskor tartóztatták fel, hanem *be sem tudott jutni* a parlament épületébe.
2. A vallás- és közoktatásügyi miniszter akkor *Haller István* volt, Vass József csaknem *fél évvel később* lett csak miniszter: 1920. augusztus 15-én *közélelmezési* és csak december 16-án vallás- és közoktatásügyi. Egyébként ő is csak nagy nehezen tudott bejutni kerülő úton a Parlamentbe.

„Horthy Nyíregyházán szóba hozta a királykérdést . . .” (1920. ápr. 15-én) (332. l.).

Székesfehérvárott, 1920. október 17-én még így nevezte magát: „Magyarországnak a királyi hatalom gyakorlása szünetelésének idejére a nemzetgyűlés által a legfőbb hatalom helytartójául megválasztott kormányzója”.

*

Kritikus időszakkal foglalkozik Nándori Pál *A marseilles-i gyilkosság nemzetközi jogi vonatkozásai* c. munkájában, melynek bevezetésében egyébként tiszteletre méltó szerénységgel ezt mondja: „A nyilván felfedezhető hiányosságok ellenére reméljük, hogy e tanulmánnyal hozzájárultunk a Horthy-korszak e gyászos eseménye nemzetközi jogi tudományos megvilágításához” (19. l.). A kívánt célt aligha mozdítják elő a nagyszámú egyéb hiba és hiányosság mellett az alábbi *személycserék*:

1. Keresztes-Fischer *Lajos* vezérkari, illetve katonai irodai főnök következetes szerepeltetése *belügyminiszterként!*
2. *Széchenyi László* gróf helyett „gr. Széchenyi Ferenc” feltüntetése washingtoni követként.
3. *Villani Lajos* báró konzul felcserélése *Villani Frigyes báró római* (quirináli) *követtel*.
4. *Rudnay Lajos* (nem báró) helyett „báró Rudnay Gyula” sorozatos és következetes szerepeltetése szófiai követként.
5. Rajta kívül Boroviczeny Aladár és Unkelhäusser Károly *bárósítása*.
6. Apor Gábor *báró* rangemelése gróffá.
7. *Zita és Erzsébet királyné* királynővé, tehát *uralkodóvá minősítése*. Ugyanígy Draga szerb királynénál.
8. *A yorki herceg* helyett egy nem létező „György angol királyi herceg” szerepeltetése. A később VI. György néven trónra lépett másodszületett fia az akkor uralkodott V. György királynak ti. *a yorki herceg* volt, keresztnevének feltüntetése nélkül! De a keresztneve sem György volt, hanem *Albert!*

Két közismert idegen személynév következetes elferdítése:

9. *D'Annunzio helyett „d'Annuzio” és*
10. *dr. Goebbels helyett „dr. Goebers”.*

*

Ennek a kornak egy aránylag kis szakaszát tárgyalja Márkus László *A Károlyi Gyula-kormány bel- és külpolitikája* című munkájában:

Gömbös honvédelmi államtitkári kinevezésekor nem „tért vissza a Bethlen-kormányba”, mert Bethlen kormányalakításakor *meghiúsult a belügyminisztériumi államtitkári kinevezése* a KNEP ellenállásán, korábban pedig csak a szegedi ellenkormányban volt államtitkár (13. l.).

Szabó István nem „Györgyszentmártonban” volt képviselő, hanem *Györgyszentmártonban* (azonos egyébként a *sokorópátkaival*), Tankovics János sem „Kaposmezőn”, hanem *Kuposmérőn* (22. l.).

Török János nem „országos”, hanem *budapesti* rendőrfőparancsnok volt. (40. l.).

Eri Márton nem volt „az állami bürokrácia egyik tipikus képviselője”, mert mégcsak nem is volt állami tisztviselő, képviselővé választásáig *vármegyei tisztviselő* volt Tolnában, legutóbb mint főjegyző, majd alispán (49. l.).

„Közöttük a legitimisták vezető személyiségei, őrgrof Pallavicini György, gróf Somssich Antal, gróf Eszterházy Móric és gróf Apponyi György” (81. l.).

Somssich Antal (két s-sel) és *Esterházy* Móric (egy s-sel) sohasem volt a legitimisták vezető személyisége, még csak állást sem foglalt mellettük nyilvánosan, Apponyi György pedig akkor még nem volt vezető személyiség, már csak a koránál fogya sem. Az volt azonban az atyja, *Apponyi Albert* gróf, úgyszintén *Zichy János* gróf és *Sigray Antal* gróf.

Annak eldöntése egyáltalán *nem lehetetlen*, hogy Bethlen nem „a közelgő csőd elől” utazott el pihenni a bankzárlat előtt pár nappal; Ottlik György feljegyzéseinek indiszkrécióját viszont felesleges és sértő nyomtatásban megismételni az „ismert arisztokrata asszony” nevének közlésével (98. l.).

„A hír pikantériáját az a téves információ okozta, hogy Berchtold felesége Károlyi Gyuláné közeli rokona volt”. (109. l.)

Az információ egyáltalában nem volt téves, sőt! A közeli rokonság mindkét oldalról fennállott, tehát közvetlenül is.

Berchtoldné Károlyi Ferdinandina ugyanis *másodfokú unokanővére* volt Károlyi Gyuláné Károlyi Melindának, de *ugyanilyen másodfokú unokanővére* volt magának Károlyi Gyulának is. Berchtoldné nagyatyja, Károlyi Lajos, valamint Károlyi Gyulának és feleségének (és Károlyi Mihálynak is) a közös nagyatyja, Károlyi György ti. testvérek voltak.

A Károlyi-kormány tárcanélküli minisztere nem „Mayer Ferenc” volt, hanem *Mayer János*, Keresztes-Fischer Ferenc nem tartozott „bátyja révén a kormányzó kamarillájához”, Gömbös nem „hadügy-miniszter”, hanem *honvédelmi* miniszter maradt (111. l. 22. l. ábrájézet).

„A másik távozó miniszter Scitovszky Béla volt, akit nem kismértékben származása – két zsidó nagyszülő – miatt kifogásolt saját pártjának jobbszárnya” (112. l.).

Scitovszkynak csak az egyik nagyatyja volt zsidó származású, a már a múlt század elején nemességet kapott és legrégebben meghonosodott Szitányi (szitányi Ullmann) család sarja, kinek azonban anyja, felesége már keresztény családból származott. .

„gr. Károlyi Gyula dúsgazdag földbirtokos . . .” (112. l.). Arad megyei birtokainak elvesztése óta ez erős túlzás. Egyszerűen *nagybirtokos* volt.

„Károlyi ha nem is a legelőkelőbb mágnáscsalád sarja, de arisztokrata és gazdag földbirtokos” (115. l.). A Károlyi család éppen ellenkezően, *egyike volt a legelőkelőbb, ősrégi mágnáscsaládoknak!* (De genere Kaplony, 1609 óta báró, 1712 óta gróf. Bethlen fejedelem felesége Károlyi Zsuzsánna volt.)

„Az új miniszterelnök, gróf Károlyi Gyula, 60 esztendőskorában került másodízben a miniszterelnöki székre.” (115. l.)

Ez is megtévesztő így, mert *korábban nem volt magyar miniszterelnök*, csak az aradi és szegedi ellenkormány elnöke.

A földművelésügyi miniszter nem „Iványd” volt, hanem *Ivány, Kornis* Gyula nem volt „Korniss” (következésképpen 2 s-sel írva), „Festetich Sándor” helyesen *Festetics*, „Feilitsch Berchtold” helyesen *Feilitzsch Berthold*, *Almásy László*, az egységes párt, majd a képviselőház elnöke *nem volt gróf(!)*.

„... elterjedt az az anekdota, hogy Károlyi Gyula... a parlament folyosóján – tévedésből – Karafiáthnak ajánlotta fel a tárcát. Összetévesztette Korniss-sal (helyesen: Kornissal), mert mindkettő szemüveget hordott. Karafiáth gyorsan elfogadta és így lett kultuszminiszter.” (199–200. l. 208. lábjegyzet)

Se non è vero, è ben trovato! Mármint hogy összetévesztette őket!

Karafiáth csakugyan szemüveget hordott, Kornis nem; Karafiáth szikár, magas termetű volt, Kornis erősen korpulens; Karafiáthnak bajsza volt, Kornisnak, mint papnak, nem volt. Az mindenesetre valószínű, hogy Karafiáth „gyorsan elfogadta” a felajánlott tárcát.

„A Nemzeti Pártnak... Gerlóczy leszögezte...” (183. l.)

Nem „Gerlóczy”-ról, hanem *Gálóczy Zsigmondról* van itt szó!

Bessenyei Zénó és *Putnoky Mór* y-nal írta a nevét, „Jakab” Oszkár államtitkár *két b-vel*, *Kratochwil* altábornagy egy l-el, az utóbbi legitimista volt, de *nem irányította* a legitimista mozgalmat, még csak egy ágát sem; „Ghiczy” helyesen *Ghyczy*, *Miskolczy Agoston* nem volt „Miskolci”, sem pedig (másutt) „Ágost”, *Sztojákovics Döme* pedig nem „Sztojai”-ra magyarosította a nevét, hanem *Sztójayra*! „Igmándy Hegyesi Géza” éppen fordítva írta a nevét: *Igmándi Hegyesy*. Végül „Serédy böjti pásztorleveléből” helyesen: *Serédi nagyböjti pásztorleveléből*.

A „Paul Boncour” névírás Paul-Boncour helyett és a „François Poncet” *François-Poncet* helyett már a névmutatóban megbosszulja magát és „Boncour, Paul”(!!), valamint „Poncet, François”(!!) nevet eredményez. Tévesen oldja fel a névmutató a szövegben írt „Somsich” nevet „Somsich Antal grófra”, mert a 130. lapon *Somssich László* grófról van szó, és hagyja meg a „Vienne” névírást hibásan és hiányosan „Vienne”-nek, holott az helyesen *De Vienne*.